INTERFAOL METODLAR ORQALI TALABALARDA EMPATIK KO‘NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH

Botirova D., Alfraganus universiteti, Ijtimoiy fanlar fakulteti, Pedagogika yo‘nalishi 1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: Shoyimova Sh. S., Alfraganus universiteti “Pedagogika” kafedrasi dotsent v.b., pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Dolzarbligi. Zamonaviy oliy pedagogik ta’lim paradigmasida bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligi faqat iqtisodiy-nazariy bilimlar bilan emas, balki ijtimoiy-psixologik kompetensiyalar bilan ham uzviy bog‘liqdir. Ta’limni insonparvarlashtirish kontekstida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy refleksiv-empatik kompetentligini rivojlantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Empatiya — bu boshqa insonning ichki dunyosini, his-tuyg‘ularini va kechinmalarini subyektiv anglash qobiliyati bo‘lib, u shaxsga yo‘naltirilgan pedagogik ta’limni tashkil etishning asosiy omili sifatida e’tirof etiladi.

Maqsad. Talabalarda interfaol metodlar orqali empatik ko‘nikmalarni shakllantirishning

nazariy asoslarini yoritish va uni rivojlantirishga xizmat qiluvchi o‘quv-metodik usullarni aniqlash.

Usullar va natijalar. Adabiyotlar bilan ishlash va nazariy tahlil.

Talabalarda empatik ko‘nikmalarni shakllantirish an’anaviy usullar orqali kutilgan samarani bermaydi. Chunki empatiya faqat nazariy bilim emas, balki bevosita amaliyotda shakllanadigan emotsional ko‘nikmalar tizimidir. Shu bois, ta’lim jarayonida interfaol metodlar, interaktiv texnologiyalar va pedagogik imitatsiyalardan foydalanish metodikasini tizimlashtirish zarurati tug‘iladi. Xususan, Ahmad Yugnakiyning **“Hibat-ul haqoyiq”** asaridagi **“sahovat”** (saxiylik, mehr-shafqat) va **“hilm”** (muloyimlik, sabr-toqat) g‘oyalarini interfaol metodlar yordamida talabalar ongiga singdirish muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalarida

empatik ko‘nikmalarni shakllantirishda quyidagi interfaol metodlar tizimidan samarali foydalanish mumkin:

1. “Keys-stadi” (Pedagogik vaziyatlar tahlili) metodi: Talabaga real ta’lim jarayonida muammoli pedagogik vaziyatlar (masalan, darsni o‘zlashtirishi past yoki emotsional qiyinchiliklarga uchragan o‘quvchi bilan ishlash) taqdim etiladi. Talaba vaziyatni tahlil qila turib, o‘zini o‘sha o‘quvchining yoki uning ota-onasining o‘rniga qo‘yib ko‘radi. Bu usul kognitiv empatiyani rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi.

2. “Rolli o‘yinlar” va teatrlashtirilgan pedagogik imitatsiya: Mumtoz adabiyot darslarida Ahmad Yugnakiyning *“Hibat-ul haqoyiq”* asaridagi axloqiy fazilatlar — saxovat, sabr, ilm va insoniylik mavzularini rolli ijro etish orqali talabalarda ijtimoiy empatiya shakllantiriladi. Asardagi nasihat va hikmatli fikrlarni shaxsiy kechinmalar sifatida ifodalash talabada **“emotsional aks sado”** (mirroring) effektini uyg‘otadi hamda boshqalar dardini his qilish qobiliyatini mustahkamlaydi.

3. “Refleksiv tahlil” (kundalik yuritish va diskussiv dialog): Interfaol munozaralardan so‘ng talabalar *“Hibat-ul haqoyiq”* dagi **“yaxshi xulq egasi bo‘lish”** g‘oyasi asosida — *“Men qarshimdagi insonning o‘rnida bo‘lganimda nima his qilardim?”* savoli atrofida o‘z ichki dunyosini tahlil qiladilar. Bu jarayon refleksiv-empatik kompetensiyaning fundamental asosi bo‘lgan o‘zini anglashni ta’minlaydi.

Interfaol metodlar yordamida tashkil etilgan darslar va tajriba-sinov ishlari quyidagi natijalarni ko‘rsatmoqda:

Talabalarda o‘quvchilar bilan muloqotda verbal va noverbal signallarni (qarashlar, ovoz toni, tana tili) to‘g'ri o‘qish hamda anglash darajasi sezilarli oshadi.

Bo‘lajak pedagoglar ziddiyatli va konfliktli vaziyatlarda agressiya yoki emotsional portlash bilan emas, balki *“Hibat-ul haqoyiq”* da ulug‘langan **sabr va hilm** tamoyillari asosida empatik yechim topish madaniyatini egallaydi.

Bunday interfaol tayyorgarlik bo‘lajak muallimlarni kasbiy stressdan va professional charchash (*burnout*) sindromidan himoya qiladi.

Xulosa. Interfaol metodlar talabalarda empatik ko‘nikmalarni shakllantirishning eng dinamik va natijali vositasi hisoblanadi. Ta’lim jarayonida zamonaviy interaktiv texnologiyalarni XII asr buyuk mutafakkiri Ahmad Yugnakiyning *“Hibat-ul haqoyiq”* asaridagi insonparvarlik va axloqiy kamolot g'oyalari bilan integratsiya qilgan holda qo‘llash — milliy qadriyatlarga sodiq, shu bilan birga xalqaro ta’lim standartlariga javob bera oladigan yangi avlod pedagog kadrlarini tayyorlashga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ma’naviy-axloqiy meros bilan uyg‘unlashtirish bo‘lajak pedagoglar uchun insonparvarlik, bag‘rikenglik, refleksiv fikrlash va samarali muloqot kompetensiyalarini rivojlantiradi. Bu esa milliy qadriyatlarga sodiq, yuqori malakali pedagog kadrlarni tayyorlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.